

Mot en ny världsordning

□ Den som ger sig tid att uppmärksamt och med eftertanke läsa de olika bidragen till årets första nummer av Ny Värld måste få en allvarlig tankeställare både om de problem som hotar dagens och morgondagens mänsklighet och om de vägar som kan leda till räddning och förnyelse.

Lennart Sjögrens recension på sid. 5 av Geoffrey Leans nya bok om den rika och fattiga världen ger en saklig sammanfattning av de globala problemen, men också perspektiv mot en ny världsordning.

På sid. 2 konstaterar Arthur Koestler att materialismen är utdömd som ideologi och efterlyser en ny världsbild och människosyn. Tankar och konturer till en sådan nyorientering från andliga och moraliska utgångspunkter kommer alltmer till synes också på dagspressens kultur- och ledarsidor. På sid. 3 återges några sådana röster i aktuell svensk och dansk debatt.

De röjer en växande medvetenhet om att en ny världsordning inte kräver saklig analys och politiska beslut utan också ett etiskt engagemang av enskilda människor med mod att kämpa och ytterst att offra livet i lydnad för samvetets

En sådan människa var Arthur Kanodereka vars livsinsats och dramatiska död skildras av Finn Harald Wetterfors i artikeln här bredvid.

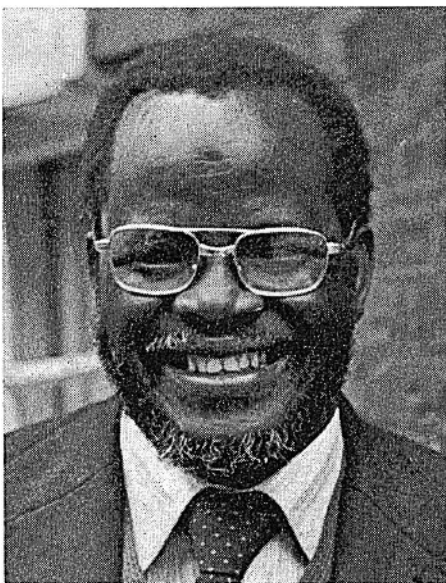
Under ett valår ställs demokratis spelregler på prov. John Söderlund påminner på sid. 2 om att sann demokrati bygger på förtroende och personlig ärlighet.

**Prenumerera på
NY VÄRLD 1979**
Årsprenumeration 35: — kr
Postgiro 70 98 70—0
(Idé och Kultur)

Han offrade sitt liv för Zimbabwes framtid

Namnet Arthur Kanodereka har flera gånger förekommit i denna tidning. Budet om hans tragiska bortgång har väckt djup förstämning hos hans många vänner i vårt land och runt om i världen. Men det har samtidigt stärkt deras förvisning om att hans modiga insats för en fredlig övergång till ett fritt Zimbabwe inte skall vara förgäves.

□ Arthur Kanodereka dog i vapenlös kamp för sitt land kort före jul. Den 19 december påträffades han i sin bil, genomsållad av kulor. Bilen stod övergiven utanför en liten stad 45 km sydväst om Salisbury, huvudstad i Rhodesia-Zimbabwe. Av allt att döma hade han bortförts i sin bil från sitt hem i Salisbury-Harare till mordplatsen.

Denna bild togs när Arthur Kanodereka besökte Europa i juni 1978.

Kanodereka var en av de många som pliktat med sitt liv i strävan att föra sitt folks lidande till ett slut och konflikten till en lösning. Men han var en av de mycket få som skulle haft möjlighet att till slut sammanföra de grupper som nu bekämpar varandra.

När detta skrives har inga uppgifter givits om vem som som kan ligga bakom dådet på den 48-årige distriktsföreståndaren i metodistkyrkan, som var känd långt utanför sitt lands gränser. Genom sin insats var han obekvämd för många.

”Han tycks ha mött det öde som drabbar den som tar på sig den otacksamma uppgiften att söka medla mellan stridande parter”, stod det i ett eftermäle i londontidningen *Daily Telegraph*.

Kanodereka var väl medveten om vilka risker han tog. När han i mars 1977 gjorde ett kort besök i Sverige ville ett par av hans vänner visa honom domkyrkan i Uppsala. Han var dock inte intresserad av sightseeing men väl av att be för sitt land därinne. Då berättade han också att han tackade Gud för varje dag och varje timme han fick fortsätta att leva och kämpa.

Under de två månaderna före sin död besökte Kanodereka ledare för den patriotiska fronten i Moçambique och Zambia. Han hade många vänner bland dem. Självt var han till eftersommaren 1978 partikassör för UANC, det parti som under biskop Muzorewas ledning till överväldigande del stötts

Forts. på sid. 4

□ Inför parlamentsvalen i Österrike i maj har kardinal König varnat för en ovärdig valkampanj. ”En propaganda som stämplar motparterna som fiender är farlig för en kristen, ojust och syndig. Politikerna skall även efter en hård valkamp kunna räcka varandra handen som människor”.

Vi går till val — varje dag

□ I år skall svenska folket på nytt gå till val för att utse de män och kvinnor som skall få folkets förtroende att sköta statens, kommunernas, landstingens och kyrkans angelägenheter.

Få av oss tänker på att vi där tillhör ett mycket privilegierat fåtal av världens befolkning. Visserligen går folk till val under året på många andra håll, men det är dock endast en bråkdel av jordens befolkning som har politisk rösträtt med slutna och fria val.

Kampen för den politiska rösträtten slutfördes i Sverige 1920. Vi som nu är uppåt 60-åren är årsbarn med den politiska demokratin, äldre är den inte. Den har utvecklats under åren och man har gjort det lättare och lättare för medborgarna att delta i valen genom sänkt rösträttsålder, poströstning, sjukhusröstning m.m. Allt detta för att *en man/kvinna en röst* skall slå igenom så bra som möjligt.

Valdagen skall vara en helgdag, en festdag och vi bör då erinra oss dem som kämpat för att fria val kom till och självklart begagna oss av rätten att gå till valurnan.

Men — som jag ser det — är valet

icke därmed fullgjort för tre år framåt. Det är en valhandling i ett politiskt val men valet på valdagen garanterar inte i sig själv demokratiens bestånd.

Demokratien bygger på förtroende. Förtroende till de valda, förtroende mellan medborgare. Finns icke detta måste valet bli mellan ett kontrollsamhälle och ett fritt samhälle. Där väljer du och jag varje dag.

Om allt fler och fler medborgare smiter med skatten så måste politikererna öka kontrollen. Om vi kör som busar på vägen måste kontrollen ökas för att skydda liv och egendom. Om snatteri och stöld, rån och mord ökar, måste kontrollen på medborgarna öka. Ett fritt, öppet samhälle kan inte skapas av än så duktiga politiker, det skapas av hederliga medborgare.

Den sociala omsorg som vi har om medborgarna och som vi med rätta är stolta över kostar pengar. Skatten blir hög. Högt skattetryck är ingen ursäkt för skattesmitning = stöld. Det är heller ingen ursäkt för fuffel med bostadsbidrag, eller byte av vara mot vara för att undgå moms.

Vi vet alla att det finns många möjligheter för den som vill, att lasta av

sig sin skattebörd på andra, ja den är så stor att vem du talar med nästan utan undantag säger: "Så gör ju alla. Varför inte jag?"

Det fanns pionjärer för den politiska rösträtten. Det måste också finnas pionjärer, de som bryter mot dagens mönster, för att bevara den demokrati som den politiska demokratin är del av.

För varje örlig gärning ökas kraven på kontroll. Kontrollsamhället kommer och lägger sin kalla hand på demokratin. Det är icke deras fel, som ropar på kontroll, utan givetvis deras fel som gör kontrollen nödvändig. Ökar ärligheten minskar ropen på kontroll. Går det?

Det går inte genom dekret och kontroll utan genom enskilda människors beslut. Det sägs så ofta att i dagens komplicerade samhälle har den enskilde svårt att se hur och var han kan göra en insats.

Ett beslut att leva ärligt för att bygga en sann demokrati — finns det någon enklare väg att motarbeta kontrollsamhället?

John Söderlund

Mänskligheten vid vägskalet:

Förändring eller förintelse

□ ARTONHUNDRALETS materialism har sprängts sönder i sina grundvalar av den nutida fysikens banbrytare — Planck, Einstein, Schrödinger, Heisenberger. Men majoriteten av mänskligheten har ännu ingen kunskap om detta utan tror fortfarande att världen består av små biljardkuler som stöter emot varandra.

Det är den världsbekante författaren och kulturdebattören *Arthur Koestler* som konstaterar detta i en intervju för den västtyska tidningen *Sonntagsblatt* om Koestlers senaste

□ ETT NYTT CENTRUM för insatsen för moralisk upprustning i Indien har under hösten upprättats i Bombay. Det har tillkommit på privat väg genom ekonomiska uppoffringar och praktiska insatser av enskilda indier liksom med stöd av människor i olika delar av Europa. Den nya tvåvåningslägenheten beräknas vara i fullt bruk under det nya året.

bok, *Der Mensch — Irrläufer der Evolution* ("Människan — vilsegångaren i utvecklingen").

Dagens mänsklighet måste för att överleva de båda närmaste årtiondena anpassa sig efter en radikalt ny världsbild och människosyn, menar Koestler. Fram till den 6 augusti 1945, när den första atombomben föll över Hiroshima, levde människan med perspektivet mot sin egen död som individ. Därefter måste hon räkna med möjligheten av hela människosläktets förintelse. Det är en oerhörd skillnad.

Ungefär en fjärdedel av mänskligheten befinner sig nu i permanent krigstillstånd, i reguljära krig, inbördeskrig osv. Så kan det förvisso inte fortgå.

Om mänskligheten skall överleva som art, som ras — vilket ingalunda är säkert — så kommer denna mänsklighet att ställas inför frågor och uppgifter som är helt annorlunda än de nuvarande. Det krävs en totalt förändrad världsbild för att överleva.

Materialism, positivism, behaviorism ger ingen framtidsgaranti. Snare garanterar de förintelse. Detta var en enig uppfattning bland den världselit av vetenskapsmän som 1968 i Alpbach samlades till ett symposium kring dessa ödesfrågor. Men man stod från att söka ett positivt svar, medvetande om att "nya filosofier och nya trosbegrepp inte kan framställas på laboratorier. De växer spontant som träd."

"Vilken denna nya människobild kommer att bli, därom vet jag ingenting. Men den måste vara radikalt annorlunda än den vi ser i dag."

Så långt Koestler. Det är intressant att mot den mörka bakgrund han här har gett lyssna till några yngre röster i dagens svenska och danska debatt som efterlyser etiska och moraliska perspektiv och ett personligt engagemang och som konstaterar att en ny världsbild och människosyn faktiskt håller på att växa fram.

Se nästa sida!

Ny världsbild och människosyn

□ "EN NY VÄRLDSBILD och människosyn är på väg inom vetenskapen och i samhället i stort. Med den som grund kommer det att bli lättare att diskutera de värderingar vi vill leva efter", skriver Jan Grönholm och Jan Pilotti sammanfattningsvis i ett av sina inlägg i höstens uppmärksammade debatt i Dagens Nyheter kring frågan om världen skapats och styrs av slumpen eller av ett högre medvetande.

"För oss är den mest uppenbara och omedelbara upplevelsen av liv medvetenheten om att 'jag är'," skriver de båda artikelförfattarna. "Detta är förvisso subjektivt, men utan en förståelse för den subjektiva sidan och dess verkan med det materiella kan vi inte till fullo förstå livet eller dess utveckling, och i synnerhet inte när det tar mänsklig gestalt."

"Låt oss anta att det finns en formbildande, organiserande och målinriktad kraft, uttryck för 'ett högre medvetande' som är drivkraft i utvecklingen. Alla de former som utvecklingsläran beskriver blir då steg i en process som strävar efter att uttrycka alltmer av detta medvetandes potential", skriver artikelförfattarna.

Vadan och Varthän

"Visst kan man rent intellektuellt spekulera över hur ur materiens kaos det högt organiserade livet med dess andliga uttryck såsom konst, vetenskap och kärlek uppstår genom slumpens lek, men då en slump med näst intill gudomlig förmåga. För många människor och även etablerade forskare är det inte bara ett intuitivt mycket otillfredsställande utan även ett vetenskapligt mindre trovärdigt alternativ som svar på de eviga frågorna om Vadan och Varthän."

"Mot slumphytesen och de bilder av människan den ger upphov till vill vi ge en annan syn på utvecklingen och människans roll i den", skriver artikelförfattarna.

"En bild som man bl.a. kan finna i Erich Jantschs 'Design for Evolution'. I förordet skriver han om det paradigmskifte som verkar vara på gång inom vetenskapen och som ser ut att göra det möjligt att åter formulera den syn på utvecklingen som i skiftande former funnits med mänskligheten i årtusenden men nu formulerad som en hypotes öppen även för vetenskaplig prövning:

'...mänsklighetens utveckling utgör en meningsfull och integrerad del

av en universell utveckling' — 'mänskligheten är ett verktyg för, en verkan- de kraft i denna universella utveckling och till och med en viktig sådan'.

Kanske kan en sådan syn på utvecklingen också hjälpa oss att formulera ett nytt mål för samhällets utveckling nu när det börjar bli alltmer uppenbart att det gamla utvecklingsbegreppet inte längre har en progressiv funktion."

Som ett bland flera tecken på en kulturell nyorientering ser Jan Grönholm och Jan Pilotti "det ökande intresset för personlig utveckling vare sig det sker med västerländska terapier eller österländska mediationsformer. Vi ser inte detta som ett flyktbe-

teende i en krissituation utan som något hoppgivande och nödvändigt. Det nya samhället måste byggas på större förståelse av människan, hennes behov och möjligheter."

"Det är uppenbart", summerar författarna, "att samhällets materiella utveckling har sina gränser. Samtidigt vet vi att utvecklingen måste gå vidare. Detta leder till framtidspessimism så länge bara det materiella inryms i utvecklingsbegreppet. Med mänsklig utveckling som samhällets övergripande mål och styrande den politiska, sociala och tekniska utvecklingen finns inga gränser — vi har anledning att se ljus på framtiden."

Politik börjar i etik

□ AVDELNINGSCHEFEN i Danmarks radios redaktion för kultur och samhällsfrågor, Per Stig Møller, har på sistone väckt uppmärksamhet i sitt hemland med två debattböcker som anlägger etiska och moraliska perspektiv på den nutida idéutvecklingen. Den senaste, *Livet i Gøgereden*, utkom i fjol. Den tidigare har nyligen utkommit i svensk översättning med titeln *Den omänskliga marxismen* och recenserats i en understreckare i Svenska Dagbladet av Tom Høyem.

Recensenten påpekar att Møller skrev boken under sin tid som dansk lektor vid Sorbonne-universitetet i Paris och att "han är samtida med och parallell till de nya franska filosoferna. Egentligen ligger han något före dem i tiden så att deras tankar här har en skandinavisk motsvarighet, kanske rentav ett spadtag djupare".

Vi saknar allvar

"Per Stig Møllers huvudsyfte med böckerna är att återinföra de etiska och moraliska perspektiven. Han skriver om Solsjenitsyns djupa religiositet och påpekar att 'vi har blivit pragmatiker av brist på perspektiv, och perspektivet har vi förlorat bland annat därför att dödens meningslöshet medför livets! Därför saknar vi vad han kallar *existentiellt allvar*.' Allt är inte politik men all human politik börjar och slutar i etik, och inte tvärtom.

Vi måste ta upp samhällsdebatten just på den försummade menings- och värderingsdiskussionens premisser för att äntligen hitta en gemensam linje som ligger djupare än den ekonomiska

och därför enar mera än den splittrar och alltså är tvärtemot vad våra dagars partier och organisationer gjort till övermått."

"Den moderna människans olycka mitt i Europas välstånd är det intensiva sökandet efter ett allomfattande etiskt engagemang. I Danmark har ämnen som Vietnam, atombomben, EG och kärnkraften starkt engagerat människorna. Marxismens styrka har varit att framställa en framtidsutopi så påtagligt att engagemangsbehovet har blivit tillfredsställt redan genom löftena. Den moderna människans dilemma är dock samtidigt förvissningen om att helhetsdrömmar är visioner och utopier. Lösningen heter därför personligt etiskt engagemang med tonvikt på det existentiella valet."

Från södra Afrika

□ UNGDOMAR FRÅN OLIKA befolkningsgrupper och delar av Sydafrika använde en vecka i början av december till att diskutera och experimentera fram "nya initiativ" för södra Afrika. Bland initiativtagarna var unga afrikaner som gått i spetsen för upp- ropet mot förhållandena i den afrikanska miljonstaden Soweto utanför Johannesburg förra året samt från andra liknande lokationer, vidare boer och engelsktalande ända ned till Kapstaden.

De sökte tillsammans efter vägar hur man kan förverkliga ett gudsinspirerat program för sig själv, sin familj, sin kommun, sitt land och för världen. Deltagare kom också från Namibia, Rhodesia och Swaziland.

Zimbabwes framtidshopp: kristen demokrati

(Forts. från sid. 1)

av den största stammen i landet, shona-folket.

Då övergångsregeringen tog vid den 3 mars 1978 bildades i UANC en kommitté för att söka kontakt med gerillasoldater och erbjuda dem att uppehålla sig i s.k. No-Go-områden i väntan på att den nya regeringen skulle få visa om den menade allvar med sina löften. I dessa områden blev soldaterna underhållna med kläder och mat. De behöll sina vapen.

Kanodereka valdes till ordförande för kommittén med uppgift att samla in medel till underhållet och att uppehålla kontakten med dessa män. Det var ett uppdrag som innebar stora personliga risker för honom. Fyra personer med likartade uppdrag mördades för några månader sedan på väg till ett av dessa områden.

Utmanande kritik

I augusti 1978 blev Kanodereka utsluten ur sitt parti därför att han offentligt kritiserat övergångsregeringens åtgärder. Han menade att den borde ge gerillans män snabbare och mera konkreta bevis på att den siktade mot en verklig överföring av makten till afrikanerna.

Hans mål var varken att splittra sitt parti eller att forma nya maktgrupperingar utan att hela den splittring som maktkampen i landet lett till. "Tiden har kommit", sade Kanodereka kort före sin död, "för en allmän mobilisering av alla som vill arbeta för försörjning och för vad som är rätt för landet snarare än för ett politiskt parti eller en stamgrupp. Det verkliga problemet är inte Smith utan självskikten i var och en av oss."

Av sådana uttalanden måste många känna sig utmanade. Men Arthur Kanodereka var alltför upptagen av det lidande han dagligen fick ta itu med för att ta hänsyn till höger och vänster. Och han talade lika rakt på sak till vita regeringsmedlemmar ur Rhodesiska frontens parti, som han uppsökte.

Han hade ingen anledning att visa dem förtroende. Som pastor var han under åren 1967-74 placerad i Mount Darwin-distriktet i landets nordöstra del på gränsen mot Moçambique. Det var där inbördeskriget började. Tre gånger blev han arresterad av regeringens säkerhetsstyrkor och satt i fängelse för kontakter med gerillan.

"Jag studerade vår historia och lärde mig vad den vite mannen gjort.

Visst kan väl engelsmännen ha rest oss upp som folk, men de lämnade oss kvar i förtryck. Jag tyckte mer och mer att jag hade rätt att hata. Jag fann bibelställen som jag tyckte rättfärdigade min vrede och ansåg det vara min plikt att göra mitt folks sak till min", berättade han.

1974 förflyttades Kanodereka till Salisbury och den av afrikaner bebodda stadsdelen Harare. Följande år, i juni 1975, hölls en internationell konferens för moralisk upprustning i huvudstaden. Initiativet togs av svarta och vita tillsammans. Bland dem var den ende sonen till Ian Smith, Alec, tidigare känd genom massmedia som bötfärdig knarklangare och hippie. Mera av en motpol till Arthur Kanodereka var knappast tänkbar.

Kanodereka blev inbjuden till konferensen. Han tvekade. "Jag hade hört att Moralisk upprustning var ute för att mjuka upp oss nationalisterna. Senare blev jag också varnad av ärkeraktionära vita för att det var kommunistiskt. Men min fru uppmuntrade mig att gå dit. Kanske ville hon att något skulle hända med mig. Kanske hon kände att min bitterhet blev för mycket för henne och barnen."

För första gången på 17 år mötte han på den konferensen vita rhodesier som gav honom lust att tala med dem om situationen i landet. "Jag har träffat vita här som känner djupt för mitt land och har en vision för det och för min andel i att finna Guds plan för det", sade han, när han begärt ordet efter att ha lyssnat i tre dagar. "Jag tänker göra experimentet att söka Guds ledning varje morgon."

Tog ett djärvt steg

Hans nya erfarenheter ledde honom till insikten att han var kallad att vara präst lika mycket för vita som för svarta. Han tog ett djärvt steg.

Samma vecka som 13 afrikaner blivit nedskjutna i Harare av polisen inbjöd han ett trettiotal av deltagarna i den internationella konferensen att komma till sin kyrka. Jag hade förmånen att vara med. Vi representerade alla raser och kontinenter. Det var första gången andra än svarta satt sin fot där. Gensvaret bland församlingsmedlemmarna var för oss högst oväntat och ödmjukande. Värmen och glädjen var inte att ta miste på.

Kanodereka gick ett steg längre. I Alec Smith fann han en ung landsman som gjort samma erfarenheter som

han och kommit fram till att ett nytt förtroende i landet framväxte ur en radikal sinnesändring i enskilda och grupper var den enda hållbara grunden för det nya Zimbabwe som måste byggas upp under och efter den aktuella konflikten. Han inbjöd Alec Smith till sin kyrka. Denne talade så att misstänksamheten i församlingen försvann. Detta blev början till ett samarbete mellan dem båda som förde dem till gemensamma offentliga plattformar i Rhodesia, Sydafrika och Europa.

Vill Europa hjälpa?

Under de följande åren, då krisen förvärrades, samlades i Kanoderekas kyrka varje vecka 7-800 människor till gemensam bön och planering för landets framtid. Svarta och vita sammans. En del av dem stödde gerillastyrkorna, andra var inkallade i säkerhetsstyrkorna.

Extremister motarbetade honom. Hans hem utsattes för ett attentat med en bensinbomb. Men han fortsatte oförtrutet. När barn som blivit föräldralösa genom inbördeskrigets härjningar började strömma in i huvudstaden eller hittades halvnakna och svältande ute i bushen tog han och hans hustru sig an dem. 550 ungdomar har genom deras försorg och privata insamlingar nu funnit nya hem, kläder och mat och går i den skola som upprättats på kyrkans tomt. Skolan selsätter rektor och åtta lärare.

Under ett av sina många besök London under de senaste åren i syfte att informera engelska ledare om vad majoriteten av afrikaner i Zimbabwe hoppas på sade Arthur Kanodereka (juni 1978):

"Vi ser fram emot att få bygga upp ett demokratiskt system på kristen grund. Det är vad vårt folk hemma ber oss att arbeta för. Vill ni i Europa hjälpa oss med det?"

Det krävs ett under

För det krävs det ett under. Jag har sett under ske i vårt land redan. Jag är ingen god politiker, men jag känner att Gud kallat mig till att vara som en präst för de politiska ledarna. Bara med Guds hjälp kan vi komma någon vart."

Finn Harald Wetterfors

Lennart Sjögren
har läst en
nyutkommen bok:

Den rika världen och den fattiga

RICH WORLD, POOR WORLD av
Geoffrey Lean. Förord av Barbara
Ward. George Allen & Unwin (352
sid.). Kr 52: —

□ FÖR NÅGRA ÅR SEDAN upp-
täckte FN:s världshälsoorganisation
en internationell handel i människo-
blod. Västerländska affärsföretag gjorde
stora pengar på att köpa blod från
fattiga människor i u-länderna och
det till tio gånger så höga priser
i rika länderna. En asiatisk kvinna
som försörjde sina elva barn med detta
gav sitt blod så ofta att hon till slut
avled.

Detta, menar Geoffrey Lean i den
gripande bok, kan uppfattas som
en vrånbild av normala handelsrelationer
men för människor i den fattiga
världen och för FN:s ledare är den
en illustration av den nuvarande
ekonomiska världsordningen — ett
system som suger blodet ur de
fattiga folken. I sina desperata försök
att få utländsk valuta för att kunna
köpa nödvändiga varor tvingas de
fattiga länderna att sälja sina viktigaste
livsfröknödenheter till låga priser och
låta andra tjäna pengar på det. De blir
allt fattigare.

Men inte heller för de rika fungerar
systemet bra, och den nuvarande
envisa lågkonjunkturen har kanske
sin rot häri. I det långa loppet blir
deras ekonomi mer och mer urholkad
enbart därför att systemet utestänger
40 proc. av världens människor
från att vara en del av världsekonomin
— de har inte råd att uppträda
som konsument.

Hoppfulla perspektiv

Geoffrey Lean är journalist och
började studera miljöfrågor då han
fick sin tidnings uppdrag att skriva
om dem. I åtta år arbetade han på
Yorkshire Post i England där hans
skrivare väckte en opinion som
åstadkom påtagliga förbättringar
både av hårt nedsmutsade floder och
av murkna lagbestämmelser. Nu
arbetar han för London-tidningen
Observer.

I *Rich World, Poor World* har han
försökt ge en bild av de många kriser
som mänskligheten står inför, ofta
utan att ha mycket hopp om en lös-

ning. Det är inte bara fattigdomen
och svälten han behandlar utan också
överbefolkningen, jordförstöringen,
energiknappheten och miljöförstörelsen,
avfolkningen av landsbygden och
förslumningen av storstäderna, kärn-
kraften och kärnvapenspridningen.
Han visar hur dessa kriser hänger
samman.

Lean säger att ju mer han studerade
dessa frågor desto mer förlorade han
till en början hoppet om att mänskligheten
skall kunna överleva. Men med
ytterligare forskning i frågorna har en
ny övertygelse vuxit fram hos honom,
en som är både spännande och full av
hopp. Hans bok är en guldgruva av
fakta, fylld med skakande skildringar
av det allvarliga läget men också med
realistiska diskussioner om lösningar.
Där finns en moralisk skärpa och en
profetisk vision i vad han föreslår
men det är alltid byggt på kunskap om
nya vägar som prövats på något håll
i världen. Hans världsvida utblick är
en stor tillgång och han lyfter
diskussionerna upp över det trångt
nationella planet där problemen lätt
blir oöverstigliga.

Oss själva att skylla

De två största farorna, säger han,
är att vi inte möter de fattiga
människornas behov och att vi
ställer alltför stora krav på
världens begränsade resurser.
Men han menar att det finns
så stora möjligheter att ge varje
människa en hygglig levnadsstandard
utan att spränga ramarna för jordens
resurser, och det till en förvånansvärt
ringa kostnad för den rika världen,
att vi endast har oss själva att
skylla om händelserna leder till
katastrof. "Så varför", citerar han
seriefiguren Pogo, "står vi här
konfronterade med oöverstigliga
möjligheter?"

Spänningen och klyftan mellan
den rika världen och den fattiga
går som en röd tråd genom boken.
Det är nyttigt att påminnas om
några av dess siffror: 25 proc. av
jordens befolkning har 80 proc. av
dess inkomst och konsumenter
80 proc. av dess protein. Men
kanske än viktigare — 98 proc. av
all vetenskaplig forskning ägnas åt
att ytterligare förbättra livet för
den rika fjärdedelen av världen!
Och trots 20 år av den största
ekonomiska tillväxt

någonsin och trots intensiv
organiserad u-hjälp finns det
nu fler hungriga, fattiga, sjuka
och hemlösa människor än
någonsin tidigare. Den
fattigaste miljarden människor
har under det senaste
decenniet visserligen ökat sin
årsinkomst med i genomsnitt
3 dollar, men i västerlandet
har man samtidigt ökat sin
med 900 dollar! Klyftan ökar
i stället för att minska.

I u-länderna dör varje år
15 miljoner barn av svält och
miljontals andra blir fysiskt
och mentalt handikappade
eller blinda. I våra rika länder
stoppa vi i oss ca 25 proc. mer
mat än vad vi behöver och
allt fler av oss dör av det!

Tillräckligt för alla

Men inte nog med det, vi äter
mer och mer i form av kött,
mejeriprodukter och ägg,
producerade av djur som
inte är särskilt effektiva i
att omsätta den säd eller
det fiskmjöl som ingår i
deras kraftfoder men som
skulle kunna användas
direkt till människoföda
i stället. Genom att låta
det gå genom djuren får
man en mer begärlig
produkt men förlorar
kanske upp emot 90 proc.
av näringsvärdet. Här
hemma hjälper detta till
att ta hand om överskottet
och hålla jordbrukspriserna
uppe — där borta gör de
höga priserna det omöjligt
för de fattiga att köpa
vad de behöver.

Lean visar att möjligheterna
att producera så att alla
får tillräckligt finns. Den
odlade arealen kan ökas
(i Afrika används endast
25 proc. av den odlingsbara
arealen) och produktionen
kan intensifieras i u-länderna.
Men det är fattigdomen som
sätter gränserna. Man
satte t.ex. stora förhoppningar
till den s.k. gröna
revolutionen varigenom
nya varianter av ris och
vete skulle mångdubbla
skördarna. Det har också
skett i de fall där redan
välbärgade bönder kunnat
bekosta den konstgödsel,
de bekämpningsmedel och
den bevattnings som dessa
nya varianter är helt beroende
av. De fattiga bönderna
har inte kunnat utnyttja
fördelarna, i stället har
de t.o.m. ofta blivit tvungna
att sälja sina gårdar till
de redan välbärgade som
kan utnyttja stordriftens
möjligheter. Och de ökade
skördarna har inte heller
alltid kommit de fattiga

Forts. nästa sida

Allt flera röster kräver radikal förändring

(Forts från sid. 5)

till del — de har inte haft råd att köpa. Fattigdomen gör också att inte heller distributionen fungerar.

I samband härmed avlivar författaren effektivt en villfarelse som allmänt omhulldats, nämligen vad han kallar "nedsippringsteorin". Den säger att om man får till stånd ekonomisk växt i ett fattigt land så gör det mindre om tillväxten kommer ett mindre skikt välbärgade till godo — välståndet kommer förr eller senare att sippra ned till den stora massan. Fakta talar emot denna teori.

Under de senaste 25 åren har inkomsten i tredje världen i genomsnitt fördubblats, men klyftan inom dessa länder har vuxit och de fattigaste blivit ännu fattigare! Investeringarna och rikedomarna har koncentrerats till de stora städerna, priserna på livsmedel har hållits nere, landsbygden har utarmats, folket sökt sig till städerna men industrierna där har inte förmått suga upp dem utan de har hamnat i den stora slummen. Och varken i städerna eller på landsbygden har de fattiga kunnat bilda den hemmamarknad som är nödvändig för långsiktig växt.

Vänd upp och ned på nedsippringsteorin, manar Lean. Se till att pengar och sysselsättning först når botten. Upp emot 40 proc. av befolkningen i många länder har inte mat, bostäder, kläder, hälsovård och utbildning. Det är mänskligt och moraliskt riktigt att möta dessa behov. Men det är också ekonomiskt riktigt — pengar i händerna på fattiga utvecklar ett land. De köper enkla, lokalt tillverkade saker i stället för importerade lyxartiklar. Och pengar som cirkulerar lokalt lyfter det ekonomiska livet i området och skapar självtillit.

Hjälp småbonden

Skördarna kan ökas och fattigdomen samtidigt besegras om man koncentrerar sig på världens mest försummade tillgång, småbonden, säger Lean. Småbonden arbetar hårdare och odlar intensivt därför att han behöver varje matbit han kan få. I Columbia producerar han t.ex. 14 gånger mer per hektar än storbonden! Den riktiga strategin för att öka livsmedelsproduktionen är därför att hjälpa småbönderna med jordreformer, bildande av kooperativer, anskaffande av kreditmöjligheter. I Brasilien där man upplevt ett "ekonomiskt under" men koncentrerat insatserna på industrin går de fattiga

fortfarande svältande. Men i länder så politiskt olika som Kina, Taiwan, Egypten och Japan där man satsat på hjälp åt jordbrukarna har man lyckats med konststycket att livnära sina växande befolkningar. I Indien ändrar man nu också landets långvariga inriktning på den "moderna sektorn" och återgår till Mahatma Gandhis gamla prioriteter — de fattiga och byarna.

Det är f.ö. vad han sett av vanliga människors möjlighet att klara de största svårigheter då de väl får möjligheterna därtill som ger Lean hans största hopp om att kriserna skall kunna lösas. Det går igenom hans utförliga diskussion om överbefolkningen. Så länge folk är fattiga är många barn en säkerhet för dem och inga barnbegränsningsprogram fungerar. Men då de får rimlig trygghet blir de själva intresserade av en rimligt stor familj och den explosiva befolkningsökningen kan bromsas.

Skulden är vår

Likaså då det gäller storstäderna. I i-länderna utarmas stadskärnorna genom att de bärgade människorna flyttar ut, i u-länderna växer enorma "illegala" kåkstäder upp i städernas utkanter. Lean ger konkreta exempel från Rio de Janeiro, Caracas och Calcutta på vad de fattigas egen initiativkraft åstadkommit då man slutat betrakta dem som ett hot mot de redan etablerade och i stället givit dem deras människovärde och arbetat med dem och inte bara för dem.

Energifrågorna diskuteras utförligt, liksom miljöförstöringen. Mycket känner man igen från vår egen livliga debatt här hemma i Sverige. Författaren har skrämmande fakta att komma med om hur dåligt förberedda våra västerländska stater är på att ta hand om och bevaka det hyperfarliga kärnkraftsavfallet. Ju mer därav som produceras desto större kommer riskerna att bli för att något mänskligt misstag leder till en katastrof. Likaså kommer, med teknikens utveckling, möjligheterna för terrorgrupper att skaffa sig kärnvapen att öka.

I dessa sammanhang är han starkt kritisk mot västerländsk kärnkraftsindustri som, då möjligheterna till utveckling på den egna hemmamarknaden alltmer stryps på grund av kärnkraftsmotståndet, söker kompensera sig genom försäljning till mindre utvecklade länder. Dessa har i allmän-

het mycket mindre rigorösa säkerhetsbestämmelser. Dessutom kan de mycket lättare finna alternativa energiformer eftersom deras klimat är varmare än vårt.

Lean är också kritisk mot vår ensidiga inriktning på maximal ekonomisk tillväxt till vilket pris som helst och menar att den miljöförstörelse som följt den i spåren visar att den i längden inte ligger i vårt eget intresse. Däremot är den ett argument för en ny ekonomisk världsordning. Det är i den fattiga världen som ekonomisk tillväxt verkligen behövs — där heter miljöhotet fattigdom, dåliga bostäder, dåligt vatten och dålig mat.

I slutkapitlet framhåller Geoffrey Lean att ingen av våra nuvarande politiska lärosatser lyckats ge ett svar på dessa världsomfattande kriser. Han anser att debatten mellan kapitalismen och socialismen är 100 år föråldrad. Båda utgår från att det inte finns någon gräns för vår materiella tillväxt och striden står mellan, relativt sett, redan rika grupper i en rik värld. Vad som behövs är skapandet av den nya ekonomiska världsordning som de fattiga länderna kräver.

Det finns mycken äkta medkänsla med människorna i den fattiga världen menar han, men vi har ännu inte insett att deras misär orsakats av att vi ständigt satt våra egna önskningar före deras behov — och fortsätter att göra det. När vi inser att skulden är vår kommer de fattigas situation att uppfattas för vad den är — en historisk orättfärdighet lika grov som en gång slavhandeln.

Moralisk revolution

De experter som brottas med dessa stora kriser börjar få en gemensam uppfattning, säger Lean, nämligen att kriserna inte kan lösas utan en genomgripande attitydförändring. Och han finner ett hoppfullt tecken vara mångdubblingen av antalet profetror, människor som vågar höja sin röst i dessa frågor och kräva en förändring. Han har också förhoppningen att i-länderna, som själva upplevt en långtgående utjämning inom sina egna gränser, skall vara lyhörda för den kamp som de fattiga länderna nu börjat ta upp för en utjämning på ett världsplan.

Och på bokens sista sida uttrycker författaren sin egen övertygelse: "Utän en moralisk och andlig revolution kommer vi aldrig att bygga den nya

Vilket
kommer
först?

Låg skattemoral eller högt skattetryck?

□ I GOD TID FÖRE deklarationerna har en ny skattedebatt kommit igång.

Göran Albinsson tycker inte att debatten är så värst lovande. Han skriver: "den politiska debatten om vad som vore rätt stympas ständigt av käbel om vem som har rätt."

Gunnar Myrdal tar till storsläggan i Ekonomisk Debatt. Han kallar Statens offentliga utredning 1977:91 ("Översyn av skatteväsendet") en "tystnadens sammansvärjning från överhöghetens sida. 53 sakkunniga, experter och sekreterare, har tigit om det som bekymrar svenska folket: den kvittolösa sektorn, avdragen som blir lönsammare än arbetsinkomster, investeringar i lättgömda värdeföremål, på sparande som innebär en och därtill beskattas."

"Man har fått en skattedebatt där den som resonerar normalt inte betraktas som riktigt klok", skriver Albinsson och citerar en modern version av sagan om kejsarens nya kläder: den lilla flickan kommer hem från en lektion i grundskolans första klass och rapporterar: I vår klass är det bara fröken som inte vet hur barn kommer till!

Den omstridde nobelpristagaren Milton Friedman har också kommit med i debatten på ett hörn med ett uttalande i TV: "Det värsta med ett högt skattetryck är att folk tjänar så bra på att bryta emot lagen. De moraliska effek-

värld som tekniskt är möjlig att bygga, inte heller att övervinna de kriser som hotar vår nuvarande värld. Jag säger på att människor själva kommer att veta vilken handlingslinje som är riktig för dem. Var och en bör själv ha rätt att välja snarare än få order om vilken väg han skall gå."

Då man studerar denna faktafyllda bok slår det en hur ofta dessa fakta bekräftar vad Frank Buchman brukade framhålla: "Det finns nog i världen för allas behov men inte för allas begär. Om var och en visar tillräcklig omsorg om andra och delar med sig tillräckligt till andra, så kommer var och en att få tillräckligt."

Och i *Ny Värld*, denna tidskrift för moralisk upprustning, kan det vara lämpligt att framhålla att boken i verkligheten handlar om det perspektiv i vilket kampen för moralisk upprustning hela tiden måste föras.

terna är allvarigare än de ekonomiska."

Alla som känner av det höga skattetrycket suckar naturligtvis också ja och amen till Friedmans ord. Men var finns de som vänder på steken och säger: Det värsta med vår myglarmoral är att skattetrycket blir så fruktansvärt!

Vilket kommer först: den dåliga skattemoralen eller det höga skattetrycket? Det är väl som med hönan och ägget. Det blir aldrig slut på diskussionen om vem som kom först. Men medan vi väntar på en efterlängtat skattereform, kunde vi inte få igång en folkstorm mot oss själva och vår myglarmoral?

Det sägs från olika håll att de höga skatterna är vi tvungna att behålla även om skattebördan kan fördelas på olika sätt. Men den som fått det mesta skället för det nuvarande skattesystemet, Gunnar Sträng, skall en gång ha sagt att vi kunde sänka skatten med 30 proc. om alla blev skatteärliga.

Det parti som satsar på 30 proc. skattesänkning genom ärlighet har nog en mycket god chans att vinna 1979 års val!

B. J.

Böner om en ny värld

□ LÄR OSS ATT BE, sade lärjungarna till Jesus. Svaret på deras vädjan blev världens kanske mest brukade bön, Fader vår.

Bön är en konst som kan läras. Behovet att kunna forma sina djupaste önskningar i bön finns också i vår tid.

En ung präst i den engelska kyrkan, Ray Simpson, har sammanställt *Prayers for a new world*. Underrubriken anger att bönerna inspirerats av Frank Buchmans tal som de dokumenterats i *Omskapa världen* och i den förkortade engelska utgåvan *The Revolutionary Path*. Det rör sig om sammanlagt 52 böner och meditationer, uppbyggda kring väsentliga tankar hos Buchman och så uppställda att varje bön kan ligga till grund för en veckas andakter. Som samlande motto står Buchmans ord på dödsbädden: "Jag vill se världen styrd av människor som är styrda av Gud. Varför inte låta Gud leda hela världen?"

Det övergripande syftet i dessa bö-

ner är att låta Gud bli den bestämmande faktorn i vår tid, att förverkliga en kristen hållning i familjeliv, industri och politik och att visa vägen till en ny inriktning som ger ett alternativ till både marxismens moraliska och intellektuella misslyckande och den västliga materialismens otillräcklighet. Målet måste vara, säger Simpson med ett citat ur *London Times* att "göra Kristus till härskare i folkens maktcentra".

Guds värld, Inspirerad demokrati, Kamp, Personlighet, Årstider och Länder är de sex samlande rubrikerna. I den sistnämnda gruppen finns tre böner av kristna ledargestalter som starkt påverkat Buchmans tänkande, schweizaren Nikolaus von der Flüe, spanjoren Ignatius av Loyola och italienaren Franciskus av Assisi, "en ung man som åsidosatte berömmelse och karriär och gav allt han ägde för att förändra världen".

Denna korta men väsentliga bönbok borde snarast komma i svensk översättning.

E. F. Richard Cedergren

Konferens för Västaustralien

□ I ÅR FIRAR delstaten Västaustralien sitt 150-årsjubileum. I samband därmed hölls över årsskiftet en konferens för moralisk upprustning i provinshuvudstaden Perth. I fokus för konferensen stod samarbetet mellan de olika befolkningsgrupperna, de etablerade vita, den australiska urbefolkningen och de nya invandrarna. I programmet, som rubricerats "Nyckeln till framtiden — människor kan bli annorlunda" hette det bl.a.:

"Kommer Västaustralien att koncentrera sig på att utveckla sina materiella resurser eller människor, ledare och ledda, som lever sig in i problemen i världen runt omkring oss och tar ansvar för att bidra till deras lösning?"

Bland talarna märktes ministern för urbefolkningens angelägenheter 1975—78, tidigare sjukvårds- och utbildningsministrarna samt olika företrädare för urbefolkningen.

□ DET ÄR NU något mer än tio år sedan jag gjorde en avskedsintervju med Sandvikens Jernverks verkställande direktör Wilhelm Haglund, som just hade lämnat sitt värv. Han hade under samtalet inte gjort någon hemlighet av sin djupa religiositet och jag frågade honom vad gudstron hade betytt för den omvandling av det gamla bruksföretaget som han hade genomfört.

— Ja, ensam hade jag inte klarat det, svarade Wilhelm Haglund.

(Robert Rock i Sv D)

Seminarium för sjukvårdsfolk: Människosyn i vården

"Människosynen i vården — etiska frågeställningar" var temat för ett seminarium under en konferens för sjukvårdens folk på Alnäs i Stockholm strax före jul. Deltagare kom från Tromsö, Gällivare i norr och från Holland och England i söder och väster. Konferensen var en fortsättning på en sammankomst för sjukvårdsfolk i Caux i somras.

□ Dr Karel Gunning, som är ordförande för 80.000 kristna läkare i Europa som kämpar för livets bevarande, talade om hur han funnit att ansvar inte bara får människor att växa andligen, det är också en viktig hälsobefrämjande faktor. Han hade varit läkare först för 2.000 människor i Holland och senare för 150.000 i Marocko. Hälsotillståndet hade emellertid varit så mycket bättre i Marocko att om han där hade haft ett befolkningsunderlag på 2.000 personer hade han fått svälta.

Han menade att denna stora skillnad i hälsotillståndet berodde på att i samhällsmönstret i Marocko har varje människa något speciellt ansvar som ger henne en livsmotivering. Så är det inte i Holland.

Hjälp de många

En administratör hävdade att en aspekt på vilken människosyn vi har visar sig när det gäller fördelning av resurserna inom sjukvården. "Ett materialistiskt och tekniskt tänkande har rusat iväg med vår fantasi", sade han. "Man inriktar sig på att skaffa en apparatur som drar enorma kostnader men som bara är till hjälp för några få, i stället för att se hur resurserna kan komma de många patienterna tillgodo."

En läkare som flyttat från södra Norge till Tromsö i norr tillfrågades varför han gjort det. Han svarade att han anser att den norra delen av Skandinavien är en viktig del av Europa. "Den kvarts miljon människor som bor häruppe saknar mycket av det som vi söderut har och det är fel. Jag är glad över att min familj känner som jag. Jag vet att många skulle vilja flytta dit men deras familjer är inte beredda på att följa med."

Hans kollega från den svenska sidan sade att hon hörde till en av de första som kom dit upp av ideologiska

skäl. Eftersom en stor del av befolkningen här uppe känner sig illa behandlad av majoritetsbefolkningen i söder är det nödvändigt att ge personlig omsorg, som kan besvara dessa svåra känslor av bitterhet som vi som kommer söderifrån har varit med om att skapa", sade hon. Det var för att ge den sortens omsorg som hon flyttade dit upp. Där har sjukvården också en mycket viktig del, menade hon.

Är Gud intelligent?

□ Är Gud intelligent? Reflekterade över den frågan efter att läst artikeln i Ny värld nr 11 under rubriken "Styrd av reflexer eller fri att skapa".

I vårt tekniskt högutvecklade samhälle har vi lärt oss att lyssna till vetenskapsmän och forskare. Ett namn som Einstein väcker genast tanken på en högre intelligens. Ändå är det enkla svar på komplicerade frågor. Einsteins genialitet låg i att ställa de rätta frågorna. Svaret är i princip mycket enkelt.

Kosmos, som betyder ordning, vilar på denna enkla princip eller balans. Rubbar man balansen blir det kaos. Det gäller också relationen människan och hennes omgivning, det vi med ett inneord kallar ekologi.

Vårt förhållande till Skaparen är ur balans. Det kan ställas till rätta och vi kommer i ordning. Artikelförfattaren talar om pauser av stillhet. Så långt är jag med.

Sedan kommer ett nytt stycke, "Egen intelligens är inte allt" med följande mening: "Den kan spänna av och vila i denna högre intelligens och begränsa sig till kompletteringar."

Frank Buchmans genialitet låg väl i detta att han, som en tid tjänstgjort som lärare vid ett universitet, insåg att det inte räckte att bara använda huvudet. Man måste koppla till hjär-

Civilingenjör

Lennart Sjögren

Trossnäs gård

660 52 EDSVALLA, Utgivarkorsband

tat också. Det är min tro och övertygelse att Gud kan nå oss via många kanaler. Huvudet är en av dessa, säkert inte den enda.

Buchman kände behovet av en ny livskvalitet, av andlig och moralisk upprustning. I denna nya kvalitet fanns både ett nytt globalt tänkande och vilja till förändring.

Han berättade om hur han bad en ny känslighet för människors behov, en bön han nästan ångrade. behövs uppöva denna känslighet för behoven för att bli motiverade till målinriktningen: Att omskapa världen.

Både vilja, känsla och förnuft kan vara kanaler. Renodlar man någon av dem som mottagare är det en begränsning av Guds Ande.

Rune Måhl

Bruksgifter

□ VILKA FÖREBYGGANDE åtgärder skulle i dag betyda mest i kampen mot cancer? Den mest effektiva åtgärden är att sluta röka, säger professor Jerzy Einhorn, chef för Radiumhemmet i Stockholm. Det låter banalt, det är radikalt, skriver Dagens Nyheter i en ledarkommentar.

Läkarna själva har (äntligen) gått före med exempel. År 1969 rökte 46 procent av de svenska läkarna, 1977 bara 30 procent. Hur är det lärarna, politikerna t ex, frågar DN.

Fler än läkarna bör gå före med mönsterbildande exempel, och göra det inte bara i fråga om rökningen utan också det andra stora bruksgiftet alkohol, fortsätter DN.

"Bruksgifter som inte fyller något naturligt behov som inte säkrare kan fyllas på andra sätt; Vad de fyller är kultur- och vanemässigt förvärvade och förstärkta begär. Bruksgifter som fyller livet med obehag och lidanden för oerhört många enskilda och familjer, och fyller våra sjukhus, operationssalar och — för alkoholens del — fängelser med uppåt hälften eller mer av fall. Fall som i en viss mening är lika onödiga som olyckliga".

Ny Värld, organ för Stiftelsen för Moralisk upprustning, utkommer med 8 nummer per år. Utgivare: Idé och Kultur, Sveavägen 34, 6 tr, 111 34 Stockholm. Tel. 08/10 34 56. Prenumerationspris per kalenderår: Sverige kr 35:—, postgiro 70 98 70 - 0 (Idé och Kultur), Finland mk 30:—, postgiro 11 20 95 - 0 (Ny Värld), Helsingfors. Lösnummerpris: kr 2:50/mk 2:—. Ansv. utgiv.: Lennart Sjögren. Redaktörer: N. G. Ekman, Finn Harald Wetterfors. I redaktionen: Ingeborg Ekman, Bror Jonzon, Ann-Kristin Särnbrink, Gunnar Wieselgren. Distrib.: Alf Söderlund. ISSN 0347-2272